

ÖN SÖZ / 9

ÖN SÖZ (Yeni Bski İçin) / 11

I. BÖLÜM: OKUMA BECERİSİNİN KURAMSAL BOYUTLARI / 13

Okuma nedir? / 15

Okuma alışkanlığı nedir? / 17

Okuma alışkanlığı nasıl ölçülür? / 18

Kim ne kadar kitap okuyor? / 18

Kitap okuma karnemiz / 19

100 Temel Eser / 22

Bir okuma karnesi oluşturma denemesi / 25

Gazete okuma karnemiz / 26

Niçin okuyoruz? / 26

Niçin okumuyoruz? / 29

Niçin okmalıyız? / 31

Nasıl okmalıyız? / 34

Okuma süreci / 37

Okumanın önündeki engeller / 38

Fiziksel engeller / 38

Ruhsal engeller / 39

Okumanın diğer öğrenme biçimleriyle ilişkisi / 44

Okuma ve anlama / 45

II. BÖLÜM: OKUMA EĞİTİMİ / 55

Bir süreç olarak okuma eğitimi / 57

Okuma eğitiminin amaçları / 57

İlköğretimde okuma eğitimi / 58

Sınıflara göre metin türleri / 59

Türkçe Programı'na göre okuma amaç ve kazanımları / 59

Okuma metinlerinin taşınması gereken özellikler / 62

Türkçe eğitiminde okuma becerisini geliştirme çalışmaları / 64

Okuma kuralları / 65

Okuma becerileriyle ilgili kazanımlar / 65

Toplumda okuma alışkanlığının yaygınlaşması için yapılması gerekenler / 65

Okuma alışkanlığı nasıl kazandırılabilir? / 69

Okuma alışkanlığının kazanılmasında etkili toplumsal kurumlar / 69

a. Aile / 70

b. Okul / 71

c. Kitle iletişim araçları / 72

ç. Çevre / 73

Bir okuma alışkanlığı kazandırma denemesi / 73

ANLATIM BİÇİMLERİNE GÖRE METİNLER / 91

1. Açıklayıcı anlatıma yer veren metinler / 91

2. Kanıtlayıcı anlatıma yer veren metinler / 93

3. Betimleyici anlatıma yer veren metinler / 96

4. Öyküleyici anlatıma yer veren metinler / 97

5. Tartışmacı anlatıma yer veren metinler / 99

6. Konuşmalı anlatıma yer veren metinler / 100

7. Şiirsel (manzum) anlatıma yer veren metinler / 103

EDEBİ TÜRLERE GÖRE METİN OKUMA / 113

Metin ve dil / 113

Anlatmaya bağlı kurmaca metinleri okuma / 119

Öğretici metinleri okuma / 129

Şiir okuma / 137

Dramatik metinleri okuma / 143

III. BÖLÜM: OKUMA TEKNİKLERİ / 147

Görsel okuma / 149

a. Resim okuma / 150

Resim okumanın tarihi / 150

Eğitimde resim okuma / 150

Resimleriyle çocuk / 152

b. Karikatür okuma / 153

c. Hızlı okuma / 154

Hızlı okuma nedir? / 154

Okuma hızı / 154

Niçin hızlı okunmalıyız? / 154

Ne kadar hızlı okunabilir? / 155

Okuma hızı nasıl artırılabilir? / 156

Hızlı okumanın önündeki engeller / 163

Hızlı okuma teknikleri / 164

Hızlı okuma ile ilgili kavramlar / 165

IV. BÖLÜM: OKUMA ÇEŞİTLERİ VE AMACA BAĞLI OKUMA / 171

Okuma amacı / 173

Drama amaçlı okuma / 174

Karşılaştırma amaçlı okuma / 177

Okuma çeşitleri / 179
1. Sessiz okuma / 179
2. Sesli okuma / 185
3. Göz atarak okuma / 194
4. Özetleyerek okuma / 201
5. Not alarak okuma / 205
6. İşaretleyerek okuma / 213
7. Tahmin ederek okuma / 220
8. Soru sorarak okuma / 223
9. Söz korusu / 228
10. Okuma tiyatrosu / 238
11. Ezberleme / 242
<i>Ezber gerekli midir? / 249</i>
<i>Şiir ezberletme yolları / 249</i>
12. Metinlerle ilişkilendirme / 253
13. Tartışarak okuma / 263
14. Eleştirel okuma / 270
15. Dedektif tipi okuma (Bir okuma tekniği önerisi) / 278
OKUMA ETKİNLİKLERİ / 283
1. Şifre çözelim / 283
2. Atasözünü / deyim bulalım / 289
3. Metni düzenleyelim / 291
4. Haberleri okuyalım / 294
5. Tekerleme söyleyelim / 295
6. Diksiyon alıştırmaları / 296
7. Yazım alıştırmaları / 299
8. Benim öykü antolojim / 302
9. Benim şiir antolojim / 303
10. Benim romanım / 303
11. Benim roman kahramanım / 303
12. Benim röportajım / 305
<i>İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı'ndan</i> Okuma Etkinliği Örnekleri / 309
<i>İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndan</i> Okuma Etkinliği Örnekleri / 315
İNCELEME VE DEĞERLENDİRME / 323
Okuma gelişim dosyası / 324
EKLER / 327
OKUMA METİNLERİ / 347
<i>Şeytanî tuzak -Peyami Safa/Server Bedi / 347</i>
<i>Gün uzar yüzyıl olur'dan-Cengiz Aytmatov / 358</i>
<i>Masal-Sezai Karakoç / 361</i>

<i>Ağustos böceğiyle karınca</i> -Nâzım Hikmet / 364
<i>Ağustos böceği bir meşaledir</i> -Sezai Karakoç / 365
<i>La Fontaine</i> -Ülker Köksal / 367
<i>Küçük hanım</i> -Yavuz Bülent Bâkiler / 371
<i>Küçük hanımın kaderi</i> -Yavuz Bülent Bâkiler / 372
<i>Veda</i> -Orhan Seyfi Orhon / 373
<i>Yürü yiğit yürü yol ilen yürü</i> -Attilâ İlhan / 374
<i>Kim değiştiriyor bu sokak adlarını?</i> -Orhan Duru / 376
<i>'Büyük şair'</i> -Beşir Ayvazoğlu / 378
<i>Korktuğum şey (Cahit Sıtkı Tarancı)</i> - Şerif Aktaş / 381
<i>'İşte geldim gidiyorum şen olasin Halep şehri'</i> -Rıdvan Canım / 383
<i>Turnalar aktı gözlerinizden</i> -Sevinç Çokum / 387
KAYNAKÇA / 391
Kuram / 391
Uygulama / 393
Genel ağ (İnternet) / 398

ÖN SÖZ

Okumanın biriktirme, saklama, taşıma, aktarma, yorumlama, karşılaştırma, ilişkilendirme, eleştirme gibi amaçlarla yapıldığı düşünülürse, ömür boyu süren önemli etkinliklerden biri olduğu sonucuna rahatlıkla varılabilir.

Okul öncesinden resim okuma ile başlayan bu etkinlik, ilkokul birinci sınıfta okuma-yazma öğrendikten sonra harf, hece, sözcük, cümle ve paragraf okumaya dönüşür. Metin okuma bu sürecin son basamağıdır.

Okumanın zevke ve alışkanlığa dönüşebilmesi için anne baba ve öğretmenlerin özel çabasına ihtiyaç vardır. Bu çabaların başında çocuğun seviyesine uygun, ilgi ve ihtiyaçlarına seslenen, Türkçenin güzel ve etkili kullanıldığı metinleri seçerek bir program çerçevesinde çocuğa okutmak gelmektedir. Ancak okuma alışkanlığı bir ödev duygusu içinde ya da yönergelerle değil, ortak etkinliklerle, heveslendirme ve merak duygusunu harekete geçirme yoluyla kazandırılmalıdır. Her konuda olduğu gibi bu konuda da anne babaların ve öğretmenlerin model oluşturmaları şarttır.

Bu çalışma, öncelikle Eğitim Fakültelerinin Türkçe Eğitimi bölümlerinde okutulan *Anlama Teknikleri I: Okuma Eğitimi* dersi için kaynak kitap olarak düşünülmüştür. Ancak hedef kitlesi bununla sınırlı değildir. Kitap, okuma eylemiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi bulunan herkese ulaşmayı hedeflemektedir.

Adı geçen bölümde 5. yarıyılıda okutulan dersin içeriği şöyle belirlenmiştir: *Okuma becerisinin kuramsal boyutları, toplumda okuma alışkanlığının yaygınlaşması için yapılması gerekenler, okuma becerisine yönelik teknikler, okuma çeşitleri ve amaca bağlı olarak okuma çeşidinin seçimi, Türkçe eğitiminde okuma becerisini geliştirme çalışmaları.*

Ders, iki saati kuram, iki saati uygulama olmak üzere haftada dört saat ve üç kredi olarak okutulmaktadır.

Kitapta kuramsal bilgiler yanında, okuma etkinliklerini metinler üzerinden yürütme, dolayısıyla metin odaklı ders işleme amacı güdülmüştür. Yazarların önceliği, özet hâlinde verilen kuramsal bilgileri, uygulama örnekleriyle zenginleştirmektir. Böylece sınıf ortamında gerçekleştirilecek okuma etkinlikleriyle, okumanın nasıl yapılması gerektiği, okuma becerisinin nasıl geliştirileceği, bu beceriyi geliştirme yolunda öğretmen adaylarının neler yapabilecekleri, ileride bu uygulamaları kürsülerine geçecekleri sınıflara nasıl taşıyabilecekleri sezdirilmeye çalışılmıştır.

İlk defa bu kitapta paylaşımına açılan yöntem ve teknikler vardır. Örneğin *dedektif tipi okuma* adını verdiğimiz teknik, bu kitap için geliştirilmiştir. Uygulamaya yönelik bazı metinler bu kitap için yazılmıştır.

Özellikle *Okuma Etkinlikleri* bölümündeki uygulama örnekleriyle öğrencilere okumanın bir zevk olduğunu fark ettirebilmenin yanında okumaya karşı merak ve ilgi uyandırabilmek de bu kitabın yazılış amaçları arasındadır.

Kitabın üçte birinin kuramsal bilgiye, üçte ikisinin okuma metinlerine ayrılmış olması, uygulama ağırlıklı bir çalışma arayışının ifadesi olarak kabul edilmelidir. Bu kitap baştan sona okunduğunda, yaklaşık 200 sayfalık bir seçki de okunmuş olacaktır.

Kuşkusuz, kitaba alınan ve okuma etkinlikleri için seçilen bütün metinler, yazarların öznel tercihlerini de yansıtacaktır. Kitaba alınan her metni yazarların beğeniyle okudukları ve heyecanla paylaşmak istedikleri bilinmelidir. Kitap için yazılan özgün metinler de aynı heyecanla ve paylaşma duygusuyla kaleme alınmış metinlerdir.

Okuma eğitiminin okul öncesinde başlayan, ilkokulda yoğunlaşan ve alışkanlığa dönüşen bir süreç olduğu düşünülerek bu kitabın önce anne babalar, ardından anaokulu/ana sınıfı, sınıf, Türkçe-edebiyat öğretmenleri ve bütün öğretmen adayları için kaynak eser / ders ya da başvuru kitabı olması amaçlanmıştır.

Sonuç olarak *Uygulamalı Okuma Eğitimi El Kitabı*, alanında yazılmış ilk kitap olmadığı gibi son kitap da olmayacaktır. Kuramsal bilgi ya da terkip bakımından gözden kaçan, eksik kalan yönleri olabilir. Ancak yazarlar, kitabın özgün uygulama örnekleri ve metinleriyle, anlatımı ve yöntemiyle okuma eğitimine katkı sağlayacağına, konuya ilgi duyanların uyarılarıyla daha da gelişip olgunlaşacağına inanmaktadırlar.

Osman Gündüz-Tacettin Şimşek
Erzurum 2011

Ön Söz

(Yeni Baskı İçin)

Uygulamalı Okuma Eğitimi özgün yaklaşımı, özenle seçilmiş ya da yazılmış metinleri, uygulama ağırlıklı sunumu ile kısa zamanda tükendi ve yeni baskısını yapma ihtiyacı doğdu. Kitap, gözden geçirildi, bazı eklemeler ve düzenlemelerle yeniden yayıma hazırlandı.

Yazarların öncelikle hedefi, okuyan bir toplum oluşturmanın önemine dikkat çektikten sonra bunun mümkün olduğunu fark ettirmek ve ilgili herkese üzerine düşeni yapma sorumluluğunu hatırlatmaktır.

Okumayı sürdürülebilir bir eylem olarak hayata eklemek durumundayız. Çok kitap okuyan insanlardan oluşan dünya toplumları bu hedefe ulaşmışlarsa ve bunun ödülünü başarı olarak almışlarsa, Amerika'yı yeniden keşfe çıkmaya gerek yoktur.

Bu kitap, aileyi, okulu, çevreyi, kitle iletişim araçlarını göreve çağırarak gibi dolaylı bir amaç da taşımaktadırlar. Evlerimizi yeniden okula dönüştürmek mümkündür.

Geçmişte aile büyüklerinin masallar, efsaneler anlatarak çocuklara dinleme ve konuşma eğitimi verdikleri; bilmece sorarak pratik zekâyı geliştirdikleri; tekerlemeler söyletmeye çalışarak diksiyon alıştırmaları yaptırdıkları göz önünde bulundurulursa, günümüzde evlerin okul işlevinden uzaklaştığı rahatlıkla söylenebilir.

Aile büyükleri, ev adı verilen ana sınıfı öncesindeki okulun öğretmenleriydi. Günümüzde bu öğretmenlik rolü bütünüyle televizyona bırakılmıştır. Belli aralıklarla evlerde aile bireylerinin tamamının katılacağı okuma saatleri tespit etmek, televizyonun otoritesini sarsmak için bulunabilecek çözüm yollarından biri olabilir.

Okullarda zaten okuma saati uygulamaları yapılmaktadır. Bu saatleri daha verimli ve daha eğlenceli hâle getirmek, öğretmenlerin sorumluluğundadır. Drama odaklı sesli okuma uygulamalarıyla okuma, daha zevkli bir etkinliğe dönüştürülebilir.

Uygulamalı Okuma Eğitimi'nde akademik düzeyde bir anlatımda ısrar edilmemiş olması, okulla sınırlı kalmaksızın aileyi, çevreyi, STK'leri, konu ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilenen bütün kurum ve kuruluşları hedef kitleye dahil edebilme niyetinin sonucudur.

Yazarlar, ilgili herkesin okuma eğitimine yönelik öneri, deneyim ve izlenimlerinden yararlanmaya açıktırlar. Yapıcı eleştiriler ve öneriler alanı zenginleştireceği gibi bu kitabı da geliştirecektir.

Kitabın ilk baskısına gösterilen ilgi nasıl yazarların şükran duygularını mucip olmuşsa, sonraki baskılara gösterilecek ilgi de yazarları kendine o denli borçlu kılacaktır.

Osman Gündüz-Tacettin Şimşek

Erzurum 2013